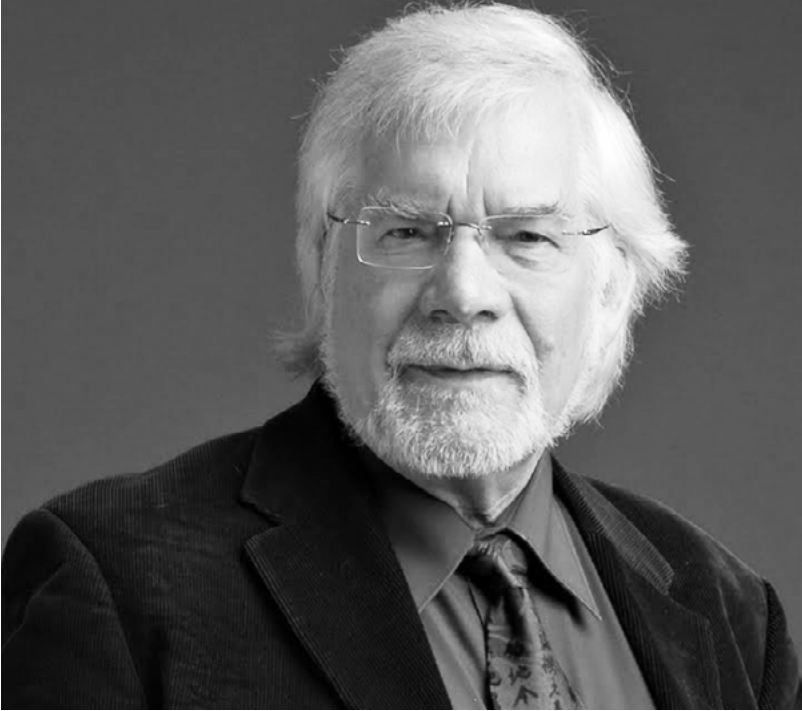

Prof. Graham MURDOCK

“Pandeminin Etkisi Eşit
Olmayan Bir Şekilde
Hissedilmiştir”

RÖPORTAJ

Medya ve kültürel çalışmalar üzerine yaptığı çalışmalarıyla ön plana çıkan, bu konuda dünyanın farklı coğrafyalarında konuşmalar yapan, çalışmaları 19 dile çevrilen ve birçok ülkede üniversite müfredatına konulan Graham Murdock ile Kültürel Çalışmalar sayımıza özel bir söyleşi gerçekleştirdik.

TRT Akademi: 1980’lerde dünyada neo-liberal düzenin ortaya çıkması siyasal iktidarların topluma bakışlarında ilginç bir dönüşüme yol açmıştı. ABD’de Ronald Reagan ve İngiltere’de Margaret Thatcher ile somutlaşan bu yeni düzende Margaret Thatcher: “Toplum diye bir şey yoktur.” diyerek bu eğilimi belki en uç düzeyde ifade etmişti. Yaşadığımız virüs salgını krizinde yine ilginç bir şekilde ABD ve İngiltere’deki siyasal iktidarların gerek söylemleri ve gerekse uygulamaları topluma yönelik böyle bir bakışın pek değişmediğini ortaya koymakta. İngiltere sürü bağışıklığı tezini ortaya koyarken, Donald Trump yönetimi iktisadi aklı merkeze koyan politikalarını ortaya koyarak muhtemel ölüm sayılarını gayet duygulanımdan ve duygudan yoksun bir şekilde sadece sayısal olarak ortaya koyan açıklamalar yapmaya devam ediyor. Bu bağlamda koronavirus salgınının sadece tıbbi boyutları içeren bir sorun olarak değerlendirilemeyeceği ortada. Bunun siyasal iktidarların topluma dair yukarıda belirtilen yaklaşımlarını görünür kılan başka boyutları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Graham Murdock: Pandeminin sonuçlarının hâlihazırdaki akut sağlık krizi ve evde kalma çağrıları ve dükkânların, iş yerlerinin kapatılması ve ulaşım sistemlerinin durdurulması nedeniyle ekonomik aktivitelerin ani kesintiye uğramasının çok ötesine geçtiği artık aşikârdır. Bir süredir ivme kazanmakta olan ekonomik, siyasi ve sosyal hayatın düzenlenmesine dair derin gerginlikleri ve zıtlıkları olabilecek en net biçimde ortaya çıkarmıştır. Bunlar, neo-liberalizmin iki öncüsü olan Birleşik Krallık ve Birleşik Devletler’de özellikle belirgin ve görünür durumdadır. Ya da daha doğru bir şekilde adlandırmak gerekirse, ‘piyasa köktenciliği’ ki bu, üzerinde düşünülmüş bir siyasi tercihten ziyade, temel iddiaları çürüten ve giderek artan ampirik bulgulara rağmen izlenen bir ideolojidir.

Piyasa köktenciliği altı temel ekonomik etki yaratmıştır:

İlk olarak, daha önce ortak şekilde sahip olunan ve idare edilen ve ortak yaşam kalitesini destekleyen temel kaynaklar özel yatırımcılara devredilip, kâr elde etmek için seferber edilerek kamu alanı yok edilmiştir.

İkincisi, şirketlerin genişletilen alanının, özellikle dijital teknolojiler çevresinde düzenlenen sektörlerde görünen bir eğilim olan ve birkaç devasa müessesenin kilit alanları kontrol etmesiyle ortaya çıkan, artan yoğunlaşmadır.

Üçüncüsü, istihdamdaki denge, güvenceden güvencesizliğe kaymıştır.

Dördüncüsü, ekonomik kazançların büyük bir kısmına, varlık piramidinin en tepesindekiler tarafından el konulmuş, 19. yüzyılın sonundan bu yana görülmemiş bir ekonomik eşitsizlik ortaya çıkmıştır.

Beşinci olarak, sistemin artan tüketim seviyeleriyle ölçülen 'ilerleme'yi getirdiğine dair yapılan ısrarlı teşvik, hızla kötüleşen iklim ve çevre krizini derinleştirmiştir.

Altıncı olarak, insanlar kendilerini, vatandaş olarak, siyasi ve ahlaki bir toplulukta ortaklaşa bir hayatın kalitesine katkıda bulunmakla sorumluluğu bulunan üyeler şeklinde görmek yerine, temelde piyasada kişisel seçimlerini yapmış, kendi çıkarlarını ilerleten tüketiciler olarak görmüşlerdir.

Siyasi düzlemde üç büyük değişime tanık olduk:

Birincisi, hem ABD'de hem Britanya'da başlıca siyasi partilerin performanslarının yarattığı artan hayal kırıklığına cevaben yeni popülist hareketler ortaya çıkmıştır. Sağ ideolojide, ABD'de Donald Trump'ın otoriter popülizmi tarafından Cumhuriyetçi kuruluşlara, Britanya'da da Boris Johnson'ın önderlik ettiği Brexit yanlılarının muhafazakâr kuruluşlara üstünlük sağladığını görmekteyiz. Sol ideolojide, geleneksel seçim koşullarında başarısız olan ancak gençleri kitleler halinde harekete geçirmeyi başaran Bernie Sanders ve Jeremy Corbyn'in başını çektiği yeniden şekillendirilen sosyalist platformları görmekteyiz.

Münhasır olmayacak şekilde ancak çoğunlukla gençler arasında iklim krizi özelinde bir toplu seferberlik ve geçici dayanışmaya şahit olmaktadır. Bu da özel kimlikler etrafında kurulmuş hareketlerin bölgesel talepleri ile kesişme yaratmaktadır.

Dikkate değer **ikinci siyasi değişim**, artan merkezileşmeye yönelik gerçekleşmiştir. Birbirini takip eden İngiliz hükümetleri, yerel yönetimlerin bütçelerini ve yetkilerini ciddi biçimde azaltırken Donald Trump'ın yürütme emirlerini sık kullanması, kongrenin oylama süreciyle ortaya çıkan kararlara ve eyalet düzeyinde kullanılan yetkilere yönelik sabırsızlığına işaret etmektedir.

Üçüncü olarak, hem Britanya'da hem de ABD'de siyaset uluslar ötesi iş birliğinden geri çekilme ile kendini göstermiştir. Bu durum en çok ABD Başkanı Donald Trump'ın Paris İklim Anlaşması'ndan, çeşitli uluslararası anlaşmalardan ve son olarak da Dünya Sağlık Örgütünden çekilmesiyle belirginleşmiştir. Britanya bu tür uluslar üstü müttefikliklere katılmaya devam etmektedir ancak, Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı, ülkeyi, dünyanın en önemli uluslararası siyasi bloklarından birisinden ayırmaktadır.

Bu tür siyasi ve ekonomik kaymalar, dijital teknolojilerin yükselişi ve internetin sosyal katılım için açık bir alan olmasına dair ütopyacı hayallerle yoğunlaşmış şirket kontrolü ve hükümet denetlemeleri arasındaki kaçınılmaz zıtlık ile aynı zamana

denk gelmiştir. Batı’da dijital alanın günlük faydaları, kendi temel hareket alanlarında neredeyse tekel durumunda bulunan, Facebook, Google, Amazon, Microsoft ve Apple gibi, bir avuç ABD merkezli dev şirketin hâkimiyeti altındadır. Bununla birlikte, yalnızca sosyal yaşamı değil aynı zamanda hızlandırılmış otomasyon sayesinde istihdam örüntülerini temelden düzenleyebilme kapasitesine sahip 5G ağları, nesnelerin interneti ve robotik etrafında şekillenen yeni nesil dijital teknolojilerin yükselişine tanık olmaktadır.

Kesişmekte olan bu ekonomik, siyasi ve teknolojik dönüşümler ve bu dönüşümlerin yarattığı gerginlikler ve zıtlıklar, bize mevcut pandeminin uzun vadedeki sonuçları hakkında düşünmeye başlamamız için temel bağlamları sunmaktadır.

İngiliz ve Amerikan hükümetlerinin aldığı çok önemli iki kararı inceleyerek başlayabiliriz. Öncelikle, devletlerin ekonomik ilişkilerde olabilecek en az rolü oynaması gerektiğinde ısrar eden piyasa köktenciliğiyle doğrudan tezat oluşturacak şekilde ve evde kalma çağrılarının sonrasında dükkânların, ofislerin ve fabrikaların kapatılmasıyla karşı karşıya kaldıklarında, neo-liberalizmin azimli savunucuları olan bu iki ülkedeki hükümet de şirketler ve çalışanları için tarihlerinde şimdiye kadarki en geniş kapsamlı devlet yardımı ve mali destek paketlerini başlatmışlardır. Pandeminin aciliyeti sona erdiğinde, devletin hangi ekonomik rolü üstleneceği sorusu önümüzdeki yıllarda en merkezi siyasi meselelerden biri olacaktır. Göreceğimiz şey, şirket çıkarlarının üstünlüğüne bir dönüş mü, yoksa temel kaynakların kamu mülkiyetinde olmasına dair yeni girişimler ve gelecekteki ekonomik girişimlerin hem ekolojik sürdürülebilirliği hem de toplu yaşamın kalitesini arttırmayı garantiye almak üzere tasarlanmış olan Yeşil Yeni Anlaşma mı olacak?

İkinci olarak, iki ülke de virüsün yayılmasını kontrol etmek amacıyla kişisel özgürlükler ve hareket özgürlüklerine ciddi sınırlamalar getiren ve artan vatandaş gözetlemesine yol açan acil durum yetkilerine başvurmuştur. Geçici olarak yürürlüğe konan bu tedbirlerin ne kadar normalleşeceği ve kalıcı olacağı başka bir tartışmanın konusu olabilir. Meselenin özünde, insanların internet aktiviteleri sonucunda ürettiği kişisel verilerine kimin erişiminin olduğu ve bu verilerin nasıl kullanıldığını kimin karar vereceğidir.

TRT Akademi: Virüs salgını aynı zamanda bireysel algılarımızda bazı dönüşümlere yol açıyor gibi görünüyor. Daha önce kendimizi merkeze koyduğumuz algıda, bu sorunla birlikte belki de dışımızdaki insanları, hayvanları, bitkileri görür hale geldik sanki. Onlarla birlikte ilişkiselliğimizi hatırladık belki. Sizce bu salgın “ben”, “biz” ve “öteki” algısının dönüşümünde etkili olabilir mi? Olabilirse bunun boyutu ya da gelecekteki muhtemel görünüşleri neler olabilir?

Graham Murdock: Kimlik ve empatiye dair sorular kaçınılmaz olarak yakınlık ve görünürlük sorunlarıyla bağlantılıdır. Britanya'daki pandemi sürecinde, mahalle ve şehir düzeyinde pek çok cömertlik ve dayanışma vakaları gözlenmiş, insanlar yaşlılara ve korunmasız durumda olanlara gıda paketleri götürmeye gönüllü olmuş, hasta olanları hastaneye götürmüş ve online tavsiye ve topluluk iletişim alanları oluşturmuşlardır.

Ancak aynı zamanda, yapısal eşitsizliğin acımasız gerçekliğiyle de yüz yüze gelmek zorunda kaldık. Britanya'da yakın zamanda yapılan araştırmalar, ülkede en fazla ekonomik mahrumiyet çeken bölgelerde yaşayanların virüsten ölme oranlarının en zengin bölgelere göre iki kat yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu kişilerin mahrumiyeti ve korunmasızlığı, şehir yaşamındaki sınıf ayrımı ve basın bu durumu yansıtmadaki başarısızlığı yüzünden ortaya çıkamamış, bu da, "Gözden ırak olan, gönülden de ırak olur." sözünü doğrulamıştır. Araştırmalar, etnik azınlığa mensup vatandaşların, nüfustaki beyaz çoğunluğa göre daha yüksek ölüm oranlarına sahip olduğunu göstermiştir. Bu kişilerin izolasyon sürecindeki sosyal yaşamı sürdürmede temel önem taşıyan dükkân çalışanları ve teslimat görevlileri olarak doğrudan ve pozitif görünürlükleri, otoriter popülist platformların göçmen karşıtı söylemlerinin temelinde bulunan kapsamlı 'ötekileştirme' çabası ile tezat oluşturmaktadır.

Birleşik Devletler'de Michigan Meclis Binası'nı dolduran silahlı milisler, eyaletin izolasyon emrini sonlandırmasını talep ederek bu emrin kendi kişisel özgürlüklerini dayanaksız biçimde sınırladığını öne sürmüştür. Başkan Trump, aynı dönemde bir acil durum emri yayınlayarak çoğunlukla etnik azınlık gruplarına mensup olan ve et paketlemekle görevli çalışanların, Amerikan mutfağının temeli olan tavuk ve burger ürünlerini işlemeye, virüse karşı normalden ortalamadan daha yüksek korunmasızlık yarattığı kanıtlanan koşullar altında dahi devam etmesi talimatını vermiştir. Bir kere daha empati ve dayanışma ihtimali, göçmen karşıtı söylemin daimi olarak yayılması nedeniyle kesintiye uğramıştır.

TRT Akademi: Önceki soruyla bağlantılı olarak Benedict Anderson'un "Hayali Cemaatler" kitabına da atıfla, medyanın kriz karşısındaki algımızın değişimine etkisini merak ediyoruz. Hayali Cemaatler'de matbaa sonrası farklı sosyolojik kategorilere sahip olan ve farklı coğrafi birimleri paylaşan ve hiçbir zaman görmediğimiz ötekilerle hayali bir şekilde bağlantı kurduğumuz etkili anlatılmıştı. Anderson, bunu ulus kimlikler düzeyinde tartışmıştı. Oysa hâli- hazırda televizyon gibi kitle iletişim medyasının yanı sıra dijital medya da bunu küresel boyutlara taşıyor. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Bunun devamı olduğunu düşündüğümüz bir başka soru "empati" bağlamında. Empatinin bilişsel ve duygulanımsal boyutları olduğunu biliyoruz. Kendimizi başkaları-

nın acılarına ve sevinçlerine katma, onların yerine koyma yine medyanın etkisiyle genişliyor gibi. Aynı mekânı paylaşan toplulukların ve hatta ulus kimliğinin bile ötesine geçen empatik bir açılım. Bu konuda sizin gözlemlerinizi ve bakış açınızı nelerdir, paylaşabilir misiniz?

Bir de Noah Harari, Slavoj Zizek gibi düşünürlerin salgınla ilgili açıklamaları ve çözüm önerileri oldu. Zizek, küresel komünist tedbirler alınmalı derken Harari, “Sabun Polisi” kavramına varan tedbirlerden bahsetti. Dijital takip, dünya vatandaşlığı, dijital diktatörlük vb. kavramlar yeniden tartışılmaya başlandı. Salgın sonrası yeni bir dünya düzeni oluşacağını siz de düşünüyor musunuz ya da küresel veya ulusal anlamda toplumların hayatını etkileyecek ne gibi değişimler beklemeliyiz?

Graham Murdock: Marshall McLuhan’ın, tam da ilk uluslararası uydu televizyon yayınları başlarken türettiği küresel köy benzetmesi, küreselleşen kültürde iletişim araçlarının rolüne dair düşünmenin işe yaramayan bir yolu olagelmiştir. McLuhan’ın değişimiyle, köy toplulukları yakın akrabalık bağlarının geniş dayanışma bağlarına galip geldiği kan davaları, tartışmalar ve kıskançlıklarla sürekli bölünmüş durumdadır.

Hâlihazırda, Amerikan hükümetinin göreceli gerilemesine tanık olmaktadır. Disney’in liderlik ettiği önde gelen ABD kültürel kuruluşları, dünyanın her yerinde halen çok etkilidir, ancak giderek daha fazla rakiple karşılaşmaktadır. Bu azalan liderlik konumunun tespiti, Donald Trump’ın, ‘Amerika’yı Yeniden Harika Yap’ şeklinde ifade edilen seçim vaadinin özünü oluşturmaktaydı. Sovyetler Birliği’nin dağılmasını takiben ortaya çıkan Birleşik Devletler’in güvenli bir şekilde merkez olduğu bir küresel sistem vizyonu, dünya sistemi içindeki güç dengesinin Batı’dan Doğu’ya doğru kayması ve Çin’in sıradaki öncü dünya gücü olması fikrinin kabulüne olanak vermiştir. Bu durumla karşı karşıya kalan Başkan Trump, ithalat yasakları ve koronavirüsün Çin’deki bir laboratuvarında ortaya çıktığına dair ithamlar dahil olmak üzere çok sayıda cephede giderek tırmanan ideolojik bir savaş başlatmıştır. Trump’ın içerde pandemiye karşı yürüttüğü feci idare tarzı, güçlü merkezi devlet idaresi ile öne çıkan Çin, Güney Kore, Singapur ve Tayvan’ın göreceli başarılarıyla büyük tezat oluşturmaktadır; bu da gelişmekte olan ekonomiler için ABD’nin siyasi ve ekonomik bir model olduğu görüşünden uzaklaşmaya ivme kazandırmaktadır.

ABD’nin üstünlüğüne karşı artan mücadele, Tencent, Alibaba ve Baidu gibi Çinli firmaların başını çektiği ve yalnızca iç pazarda değil, aynı zamanda diğer yerlerde de ciddi avantaj elde eden dijital iletişim araçlarının temel alanlarında da görünür durumdadır. Britanya’daki genç nüfus, izolasyon sürecinde kendilerinin kısa videolarını çekip paylaşmak için büyük oranda Çin merkezli Tik Tok uygulamasını kullanmıştır. Çinli firmalar yapay zekâ ve nesnelerin interneti gibi alanlarda yeni nesil

dijital teknolojilerin geliştirilmesinde de öncü durumdadır. Huawei'nin 5G telekomünikasyon ağları tarafından sağlanan temel altyapı desteğinin inşa edilmesindeki rolü konusunda Amerika'nın muhalefeti ve Britanya'nın şüpheleri, Çin'in ekonomik ve sosyal yaşamın yeniden düzenlenmesi için temel önemdeki dijital teknolojilerin geliştirilmesinde merkezi rol oynayacağı yeni bir dünya düzeninde ortaya çıkacak çatışmaların işaretçileridir.

Pandemi aynı zamanda diğer önemli küresel eksenlerdeki ilişkileri, yani kuzey yarım-küredeki sanayileşmiş ve güneydeki düşük gelirli ülkeler arasındaki ilişkileri de değiştirmektedir. Kuzeydeki firmalara hizmet veren küresel tedarik zincirinin sekteye uğraması, hatta bazı durumlarda kopması sonucunda güneydeki işsizlik ve buna bağlı mahrumiyet seviyesi ciddi oranda artmış durumdadır. Sahraaltı Afrika'da bu durumun son yılların en kötü çekirge afeti ile üst üste gelmiş olması toplu kıtlık tehlikesi yaratacak ve son kırk yıl içinde fakirlikle mücadelede katedilmiş olan ilerlemeleri yok edecektir. İnsanlığın topluca maruz kalmış olduğu bu belaya etkili bir çözüm bulunup bulunamayacağı, güvenli ve onurlu bir yaşam sürmenin temel insan hakkı olduğu görüşünü savunanların durumunu güçleştirmektedir.

TRT Akademi: Globalleşme, sınırların kalktığı bir dünyayı öneriyordu. Fakat Kovid-19 salgın süreciyle sınırların eskisinden daha dar anlamda çizildiği, bireysel sınırlarımıza (evlerimize) çekildiğimiz bir süreç yaşamaya başladık. Milliyetçi ve milli politikaların daha çok revaç bulacağı bir sürece girdiğimizde dair fikirler de mevcut. Siz yaşadığımız bu dönüşümü sınırlar bağlamında nasıl okuyorsunuz?

Graham Murdock: ABD ve Britanya'da hükümetlerin temelini oluşturan popülist platformlar, neo-liberal küreselleşme ve giderek azaldığı düşünülen ulusal hissiyatla desteklenen çoklu yatırım, kültür ve insan hareketlerine, fiziksel ve hayali sınırları kapatarak cevap veren tepkisel milliyetçiliklerden kök bulmaktadır. Göçü kontrol altına almak hem Donald Trump hem de Brexit yanlıları tarafından sürdürülen politikaların temelini oluşturmuştur. Bu, yalnızca sayılardan ibaret bir şey değildir. Kimin ulusal toplu kimliğin değerli bir üyesi olup olmadığı sorusunun temelden tekrar kurgulanmasına dayanmaktadır. Antropologlar tarafından altı çizilen saflık ve tehlike arasındaki klasik kültürel mücadeleyi kullanmakta ve göçmenleri kirletici ve vücuttan ve dimağlardan atılması gereken bir kirletici unsur gibi görmektedirler. "Bizim" yaşam tarzımız, dış saldırı ve iç bozguna karşı militanca savunulması gereken bir ulusal tarih versiyonunda vücut bulan ortak bir dil, değerler ve etnik karışımla özdeşleştirilmiş durumdadır. Son yıllardaki cihatçı saldırılarla pompalanan, ama aslında daha derinden, Haçlı Seferleri zamanından kalma Hristiyan mitlerinden kök bulan negatif İslam algısı, ABD ve Britanya'daki milli kozmolojide merkezi bir yer tutmaktadır.

Ancak pandemi çok güçlü bir şekilde gösterdi ki savunmacı ulusal duvarlar inşa eden bu popülist güdü, sınırları aşan ortak sorunları çözmek için uluslararası iş birliğinin zaruriliği karşısında geçersiz kılınmıştır. Eldeki veriler, virüsün vahşi bir hayvandan, daha sonra da aracı bir taşıyıcı hayvan vasıtasıyla insanlara geçtiğini göstermektedir. Bu bağlantı zinciri, giderek artan bir hızda yok edilen ormanların ve doğal yaşam alanlarının doğrudan bir sonucudur. Bu da karbondioksit gazının doğal emilimini sağlayan yutakları azaltıp, yeni açılan meralarda et tüketimine dayanan bir beslenmeye yönelik yetiştirilen büyük ve küçükbaş hayvanlardan metan gazı salınımını artırarak iklim krizinin derinleşmesine neden olmaktadır.

Pandemi, topluluğun refahından çok, ilerlemeci ideolojilere dayanan mevcut ekonomik sistemler çerçevesinde gezegensel sürdürülebilirliğin sınırlarını dramatik hale getirip karşımızdaki problemlerin birbirleriyle bağlantılı olduğunu gösteren alternatif çözümler arama gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu zorlukların ölçeğini fark etmek ve bunlara karşı uluslararası iş birliğine bağlılıkla harekete geçmek için ne kadar hazır olduğumuz, önümüzdeki on yılları tanımlayacak siyasi bir mesele olacaktır.

TRT Akademi: İletişim teknolojileri de bu salgın sürecinden nasibini aldı. Dijital teknolojilerle birlikte kişiselleştirilmiş yayıncılığın arttığı, kurumlarının dijital teknolojilere yatırımlarını arttırdığı bir dönem başladı. Bu evrilmeyi geleneksel medyanın sonu olarak görenler de var. Siz ne dersiniz? İletişim teknolojilerinin evrilme süreci hangi yönde ilerler?

Graham Murdock: Sokağa çıkma yasağı, kişisel katılıma bağlı olan tüm kültürel sektörlerde doğrudan ve ani etki yaratmıştır. Tiyatrolar, konser salonları, spor arenaları, ekonomik canlılıkları için önemli sonuçlar doğuracak şekilde kapatılmıştır. Sinemalar yeni filmleri sıraya dizerken, aynı zamanda bir boş vakit doldurma faaliyeti olarak sinemaya gitme olgusuna büyük soru işaretleri koymaktadır.

Ev temelli bir araç olan televizyon ise seyircileri elde tutmada daha başarılı oldu ama pandeminin etkisi sektörde eşit olmayan bir şekilde hissedilmiştir. Reklam gelirlerine dayanan köklü karasal kanallar gelirlerinde keskin düşüşler görünce, personel sayılarını azaltma ve gelecekteki program projelerini kısarık uzun zamanlı rekabet pozisyonlarını zora sokma arefesine gelmiştir. Pandemiden en kârlı çıkanlar ise Netflix ve Disney başta olmak üzere aboneliğe bağlı yayın akışı hizmetleri veren firmalar olmuştur. Bu durum, piyasa gücündeki değişen dengelerin altını bir kez daha çizmiştir.

Gazeteler de artan bir baskı altındadır. Eve kapanma döneminde azalan doğrudan satışlar ve reklam gelirleri, zaten hâlihazırda reklamların çevrim içi platformlarına kaymakta olması durumuyla birleştğinde, özellikle yerel gazeteler arasında ciddi

kapanmalara neden olmaktadır. Bu, kamu yararı gazeteciliğinin, kamu desteği ve sübvansiyonunu hak eden bir kamu malı olarak tanımlanmasına yönelik çağrılarını yeniden arttırmıştır.

Bu argüman, çevrim içi platformların, pandeminin sebepleri ve muhtemel çareleri konularında aslı olmayan dedikoduların ve dezenformasyonun yayılmasını kontrol etme konusundaki defaaten başarısız olmaları sonucunda fazladan inanılabilirlik kazanmıştır. Ticarileşmiş ve açık bir şekilde partizan hale gelmiş medyanın, güvenilir bilginin ölüm kalım meselesi olduğu acil durumlarda nelere yol açabileceği ABD’de Fox News tarafından gösterilmiştir. Bu kanal, Başkan Donald Trump’ın şaşırtıcı bazı demeçlerini herhangi bir kontrol ve eleştiri olmadan yayınlamıştır. Buna hayati tehlike oluşturan dezenfektan enjekte etmenin virüsü tedavi edeceği spekülasyonu da dahildir.

Bu gelişmeler, birçok yorumcunun çok platformlu dünyada artık gerek olmadığını savunduğu kamu hizmeti yayıncılığının sosyal değerini ve zorunluluğunu bir kez daha göstermiştir. Oxford Üniversitesindeki Reuters Enstitüsü tarafından yapılan yeni bir araştırma, Britanya’nın kamu hizmeti yayıncısı olan BBC’nin pandemi sırasında en çok güvenilen ve en çok başvuru alan haber kaynağı olduğunu ortaya koymuştur. İnsanlar BBC içeriğini, gerçek zamanlı olarak izlemek veya dinlemek yerine çevrim içi olarak ve çok çeşitli dijital aygıtlarla ulaşıyor olabilirler, ama içerik üretme konusundaki profesyonel değerleri ‘geleneksel’ gazetecilik değerlerine güçlü bir şekilde bağlı olan BBC, haberdar bir bireyin başvuru kaynağı olmuştur. BBC aynı zamanda pandemi süresince çeşitli kültürel enstitüler ve yaratıcı girişimlerin aktarımında bir platform görevi görmüştür. Bu da sayısal kanalların çoğalması ile lüzumsuz hale gelmek bir tarafa, kamu yayıncılığının hükümetten gerçekten bağımsız, farklı kanatlardan gelecek katkılara açık ve sayısal teknolojilerin kullanımında yaratıcı olarak, merkezi ve evrensel olarak ulaşılabilir bir ulusal paylaşım, yaratıcılık ve tartışma mekânı olması sonucunu doğurmuştur.

Bu durumda temel karşıtlık ‘yeni’ ve ‘eski’ medya arasında değil, teyid edilebilen bilgi sunan, herkesin merak ettiği konularda makul tartışma ortamı sunan medya ile duygusal tepkiler ve partizan duruşlarla sansasyon ve düşmanlık yaratan, alternatiflerin tartışılmasına tahammülü olmayan medya arasındadır.

TRT Akademi: Koronavirüs ve bu bağlamdaki ‘Evde Kal’ tedbirleri, kuryelik vb. bazı meslekleri ön plana çıkarırken bazı meslekleri de kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya bıraktı. Evet, doğalgaz tesisatçısı hiçbir zaman ölmeyecektir ama reyon sorumlusu vb. bazı meslekler kaybolma riskiyle karşı karşıya. Noah Harari’nin dediği gibi huzursuz bir orta sınıf oluşacağını siz de düşünüyor musunuz?

Graham Murdock: Pandemi, aynı zamanda farklı mesleklerin toplumsal öneminin

yeniden değerlendirilmesini sağlamıştır. Olası ölümcül sonuçlar doğurabilecek olan bir virüse yakalanma tehlikesiyle karşılaştığında kendini riske atan doktorlar, hemşireler ve bakımevi çalışanları büyük beğeni ve takdir toplarken ünlüler, internet fenomenleri ve fon yöneticisi gibi kesimlerin kişisel ve toplu esenliğimize olan katkıları sorgulanmıştır. Aynı zamanda posta çalışanlarının, çöp toplayıcılarının, kargo firması çalışanlarının temel hizmetlerin sürdürülmesi konusundaki vazgeçilmez rolleri de gittikçe artan bir şekilde takdir edilmektedir. Bu kesimler, daha öncelerde Neo-liberalizm etkisi altında sadece düşük ücretlerle çalışmak durumunda bırakılmamış, aynı zamanda özellikle hemşireler ve bakımevi çalışanları arasında, çoğunluğu göçmenlerden oluşan bu iş gücü mensupları, otoriter popülizm tarafından dışlanarak ulusa tam üye olarak görülmemiştir. Birçok kesimin topluma sağladığı sosyal fayda ve bu hizmetleri karşılığında aldıkları ekonomik gelir arasındaki açık dengesizliğin nasıl çözülebileceği, pandemi yavaşladıktan sonra siyasal gündemin önemli bir parçası olarak kalmaya devam edecektir.

Bahsettiğimiz bu durum aslında, emeğin ekonomik karşılığı modellerini daha kapsamlı şekillerde değiştirmiş olan neo-liberal ekonomi politikalarından kaynaklanan daha geniş bir sorunlar bütünüdür. Bu politikalar öncelikle, parayı yeni üretim alanları oluşturmak ve buradan yapacağı üretimle kazanmak yerine, mal ve mülk sahibi olarak buradan gelen gelirlerle kazanan rantçı bir sınıf yaratarak ekonomik elit kesimin yapısını değiştirdi. Facebook herhangi yeni bir ürün yaratmaktadır. Kendisine gelir sağlarken içerik yaratması için diğerlerine bel bağlamakta ve kullanıcıların kişisel bilgileri üzerindeki tekel konumu sayesinde ciddi karlar elde etmektedir. Çünkü bu veriler sayesinde reklam verenleri potansiyel müşterilerle daha keskin bir şekilde buluşturma özelliğine haizdir.

Neo-liberal politikalar aynı zamanda istihdamın dağılımı ve organizasyonu konusunda da önemli bir etki yapmıştır. Bunu öncelikle otomasyonu hızlandırarak yapmıştır. İkinci olarak istikrarlı çalışma koşulları sendikalar tarafından müzakere edilmiş ve korunan işleri, sendikalaşmamış, parça başı ücret ödeyen geçici işlerle değiştirmiştir. Üçüncü olarak da yatırımları aktif varlıklardan elektronik mağazacılık ve ev teslimatlarına dönüştürmüştür. Pandemi ve sokağa çıkma yasakları bu değişimi hızlandırıp pekiştirmiş ve Amazon CEO’su Jeff Bezos’u dünyanın en zengin adamı olmasını sağlamıştır. Mağaza ve restoranlar kepenklerini kapatırken şehirlerdeki sosyal hayat ve gelecekteki şehir planlaması ciddi problemlerle karşı karşıya kalmıştır.

Günlük hayatın pandemi sırasında internet etrafında genel olarak yeniden yapılması, belli başlı dijital şirketlerin güçlerini perçinlemekte ve onları gittikçe artan bir şekilde merkezde konumlamaktadır. Bu durum da düzenlemeler konusundaki tartışmaları gündeme getirmektedir. Bu şirketler aynı zamanda bir grup yönetici ve bu

yöneticilerin etrafındaki az sayıdaki teknoloji uzmanının, prime ve ikramiyeye dayanan sözleşmelerle bir piramidin en tepe noktalarını işgal ettiği, diğer yandan birçok pozisyonun hiçbir iş güvencesi olmayan geçici ve aktif çalışanlarla doldurulduğu istihdam yapıları ile iş hayatını yeniden yapılandırmada öncü konumdadırlar. Bu firmalar aynı zamanda rutin görevleri gittikçe artan bir şekilde otomatizasyon ile çözmektedir. Amazonun depolarında robotlar insanların yerini alırken, Facebook'un içerik kontrolleri de insan kullanılmadan algoritmalar tarafından yapılmaktadır.

Amazonun yapay zekâ birimi olan Deep Mind'in da gösterdiği gibi, günlük internet kullanımına şu anda hükmeden firmalar aynı zamanda gelişimin gelecek aşamalarını, otomasyon ve makine öğrenmesinin uygulamalarını şekillendirebilecek konumdadırlar. Bu teknolojilerin hukuk, muhasebe, finansal analiz, bankacılık, eğitim gibi sektörlerde pek çok mesleğin yerini alacağı bugünden bellidir. Bu durum şu anda orta sınıfta bulunan önemli sayıda çalışanın vasıfsız işçi veya yarı-vasıflı işçi konumuna düşmesi ve gereksinim dışı kalmasına neden olacaktır. Pandemi süresince bu teknolojilerin zorunlu kullanımı bu süreci hızlandırmaktadır. Üniversite eğitimlerinin internet üzerinden yapılmasına başlanması buna bir örnektir.

Bütün bunlara pandeminin neden olduğu, 1920'lerdeki Büyük İktisadi Buhran'dan daha derin olması beklenen ekonomik krize, farklı birçok sektörde önemli sayıda firmanın batmasına neden olan muazzam genel ekonomik şok etkisi de eklenince hem ABD'de hem de Britanya'da işsizlik oranlarında ciddi değişiklikler beklenebilir. Artan otomasyonun etkisi ile istihdamın yapısal olarak değişiyor olması, iş kayıplarının önemli bir kısmının kalıcı olması sonucunu doğurabilir.

İşin olmadığı, birçok insan için maaş aldığı işinin yaşamaya veya kendine değer vermeye yetmediği bir dünya zaten olası bir durumdu, ancak, pandeminin, aynı tas aynı hamam düzenini tamamen altüst etmesi, ortaya çıkan seçimleri iyice belirgin hale getirdi. Herkesin asgari ücret aldığı ve yeni zenginlik vergilerinin ekonomik eşitsizlikleri azalttığı bir dünyada mı yaşamalıyız? Ücretsiz bakım hizmetleri ve toplum refahı için yapılan katkılar ne zaman ücretli işle aynı düzeyde öz-değer üretecektir? Bu, bireyselleştirilmiş hiper-tüketim kültüründen, ekolojik sürdürülebilirliği, kolektif sorumluluğu ve sosyal dayanışmayı öne çıkaran bir yaşam tarzına geçmek için bir fırsat mıdır?

Bu soruların da ortaya çıkardığı gibi, mevcut pandemi, hem piyasa köktencilüğünün oluşturduğu ekonomik, politik ve sosyal sistemlere karşı eşi görülmemiş bir tehdit oluşturmakta hem de temel gerilimleri ve çelişkileri ele almak için eşi görülmemiş bir fırsat sunmaktadır. Bu zorluğa nasıl tepki vereceğimiz, yalnızca sosyal yaşam ve güç ilişkilerinin gelecekteki organizasyonunu değil, sürdürülebilir bir sistem olarak gezegenin geleceğini de belirleyecektir.

Salgın sürecinde yardım, Getty Images